Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

LOKALHISTORISK FORENING & ARKIV TOREBY SOGN

ISSN 2245-3539

Orientering

Nr. 67 November 2024 – 29. årg.

s. 2 Forsorg i de ældste tider
s. 3 Protester om byggegrund
s. 4 Beslutning om Aldershvile og et historisk overblik
s. 5. Aldershvile brænder - næsten
s. 6-7 Erindringer om sygepleje m.m.
s. 8 Navne og **Arrangementer**

100 års jubilæum i dec.2024

Særnummer – ældreomsorg og Alderdomshjem

Lørdag d. 9. november: Arkivernes dag – Alderdomshjemmet er 100 år i 2024 Arkivet er åbent kl. 10 – 16.

Årets TEMA: Ældreforsorg i Toreby Sogn i anledning af at Toreby Alderdomshjem, "Aldershvile" blev bygget for 100 år siden.

Vi arbejder på at finde så mange oplysninger som muligt. Har du viden og fotos om emnet, er du mere end velkommen til at hjælpe os.

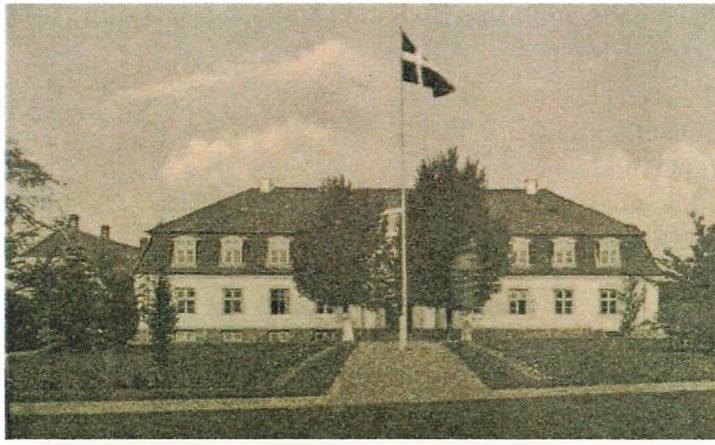

Der vil som altid være kaffe/te og kage hele dagen, og vi håber, at mange gæster vil besøge os og få en hyggelig dag sammen med nuværende og tidligere beboere fra området.

Foto fra 1935?

Alle er velkomne, - medlemskab kræves ikke. - Arrangementet er gratis

FORSORG i de "ældste tider".

Der findes ikke beskrivelser af, hvordan ældre, enker, syge og børn uden forældre opretholdt livet i "gamle dage", men det formodes, at det var familiens pligt at forsørge dem. - Gamle og syge uden familie var ilde stedt og overladt til den hjælp, de kunne tigge sig frem til.

De første nedskrevne rettigheder, vi kender til, er aftaler om forsørgelse og husly, som blev skrevet ned i forbindelse med overdragelse af gårde til arvinger eller nye fæstere af gårde – ca. år 1600 og frem.

De forhold, der beskrives synes at give de/den ældre meget fattige levevilkår: ophold i et kammer i et udhus og meget beskedne madrationer og brænde. Det var en selvfølge, at den gamle skulle hjælpe til med hvad han/hun kunne på gården. Naturligvis var der også ældre, der blev behandlet meget bedre af deres efterkommere.

En anden stor gruppe af fattige var de mænd og kvinder, der ikke kunne skaffe sig arbejde ved gårdene, eller som ikke ville arbejde under den tids betingelser.

Disse forhold førte til et stort omfang af tiggere, som ofte måtte vandre fra landsby til landsby for at skaffe sig til "dagen og vejen" – brød og øl. Det gik ikke altid fredeligt af, når tiggeriet ikke førte til det ønskede resultat. En tigger havde f.eks. **truet præsten i Væggerløse med ild og havde gjort mange udskejelser på egnen**. Præsten skrev om det i kirkebogen, derfor kender vi til det, - men straffen kunne være hård: **straffearbejde i jern på livstid i Bremerholm i København** (1640).

Tiggere var ikke velset i landsbyerne, men kirkens bud om næstekærlighed kunne skaffe det mest nødvendige fra landsbyen gårde. – **"De selv har intet, men lever af hver mands nåde"** hedder det i et skrift fra Nordsjælland (ca. 1600).

Carl Wentorf: Rudsted Hospital, eksterior 1902. Lolland-Falsters Kunstmuseum.

Med tiden (1700) blev **penge** et almindeligt betalingsmiddel i stedet for naturalier, og **kirken** kunne af sine indsamlede midler understøtte de fattige.

Fortsættes på s. 3

Flere konger forsøgte at regulere tiggeriet ved indførelse af "tiggerbreve" til "ærlige" tiggere, som faktisk ikke kunne arbejde!

Mange tiggere kunne få arbejde som bødler, eller rakkere, som skulle hjælpe bødlen og f. eks. bortskaffe selvdøde dyr – arbejde, som kaldtes "uærligt", og som ingen "ærlige" ville udføre.

Se billederne af – og fra - "Radsted Hospital" i større format i udstillingen, hvor der også er foto af (dele af) Fattighuset i Toreby.

"Hospitaler", "Fattighuse" og – senere – "Fattiggårde" var forsøg på at hjælpe mennesker i nød – billigst muligt! – "Alderdomshjem" var en stor forbedring for mange ældre!

Protestmøder og stor uenighed: HVOR skal Alderdomshjemmet ligge?

Sognerådet besluttede i 1923 at der skulle bygges et Alderdomshjem i Toreby, hvor der i forvejen lå et forældet "Fattighus" og en fungerende Fattiggård med kun få borgere.
Da sognerådet besluttede at bygge i forbindelse med Fattiggården (og Sognehuset), brød stormen løs. Flere hundrede mennesker mødtes i Forsamlingshuset og vedtog en resolution, hvor det forlangtes, at Alderdomshjemmet skulle bygges ved Forsamlingshuset og den gamle eg (altså på Fattighusets grund!).
Mange havde ordet – og også kvinderne havde en mening, men sognerådet – med Aksel Larsen i spidsen - holdt fast, og Alderdomshjemmet blev bygget på Fattiggårdens grund!
Følg processen i UDSTILLINGEN i arkivets lokaler og se, hvem der var toneangivende i Toreby i 1923!

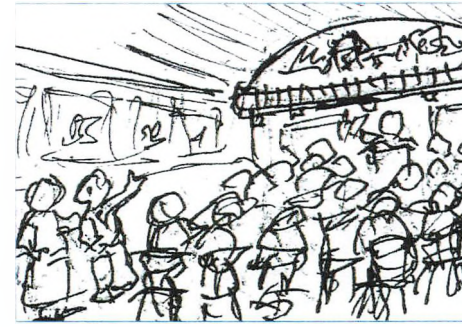

Alderdomshjemmet ("Aldershvile") kom til at ligge på "Fattiggårdens" - "Lethgårdens" grund.

På et gammelt kort kan vi se Lethgårdens marker i 1820. Kortet er trykt i stort format i Arkivet, - kom og se! – Måske bor du på "Fattiggården"?

Her ses et gammelt fotografi af Toreby set fra luften (kan ses noget tydeligere i udstillingen!).

Ind fra højre kommer landevejen Nykøbing-Sakskøbing.

Fra neden kommer Åmarksvejen.

I underkanten af billedet: Flintingevej med vejtræer.

Øverst i billedet ses kirken, og i "trekanten" mellem Åmarksvej og landevejen ses "forskolen", "Aldershvile", sognegården og "Fattiggården" med marker.

§§§§§§ Den historiske udvikling ("det med småt") §§§§§§.

Alderdomshjem var fra starten af 1900-tallet en betegnelse for boliger, hvor flere ældre og handicappede boede sammen.

"Ved indgangen til 1900-tallet var det kun få boliger, der var specielt beregnet for ældre. Mange sogne havde private stiftelser for blandt andet enker, men de fleste gamle måtte regne med selv at skulle klare sig.

I takt med, at ældreforsorgen blev sat i system, blev det også en samfundsopgave at huse og pleje de gamle, så de ikke længere udelukkende var henvist til familiens hjælp.

I tiden fra omkring 1. verdenskrig rejste der sig derfor overalt – og altså også i Toreby - alderdomshjem, hvor de gamle boede under samme tag og under omsorg fra et plejepersonale."

Efter loven om offentlig forsorg fra 1933 kunne staten pålægge købstadskommunerne - og amtsrådet kunne pålægge Sognekommunerne - at opføre eller indrette alderdomshjem for personer, der modtog aldersrente, og som pga. svækket helbred ikke kunne bo for sig selv.

Fortsættes på s. 5

LOKALHISTORISK FORENING & ARKIV TOREBY SOGN

Foreningens og Arkivets digitale

MUSEUM

Det digitale museum 12

Genstand: **Pokaler**

Beskrivelse: Præmier, som TGB har vundet. 8 pokaler + 1 vimpel.

Giver: **?** Formodentlig TGB

Modtaget: **?**

Museumsnummer: 159

Genstand: **Lyseholdere**

Beskrivelse: Til juletræslys. Påsættes , grangrenene med en "klips".

Giver: **?**

Modtaget: ?

Museumsnummer: 160

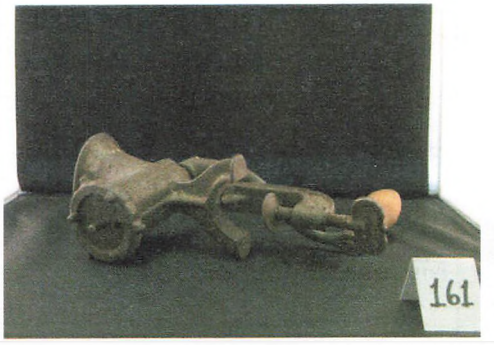

Genstand: **Kødhakker**

Beskrivelse: Til fx at hakke kød til fars, kål til bla. grønlangkål.

Giver: **?**

Modtaget: **?**

Museumsnummer: 161

Det digitale museum 12

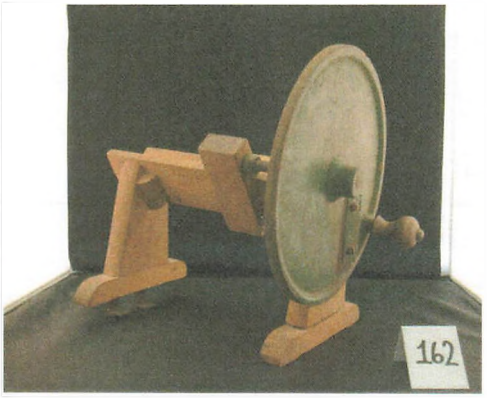

Genstand: **Tobaksskærer**

Beskrivelse: Under krigen dyrkede mange tobak selv.

Giver: **Jørgen Skafte**

Modtaget: **?**

Museumsnummer: 162

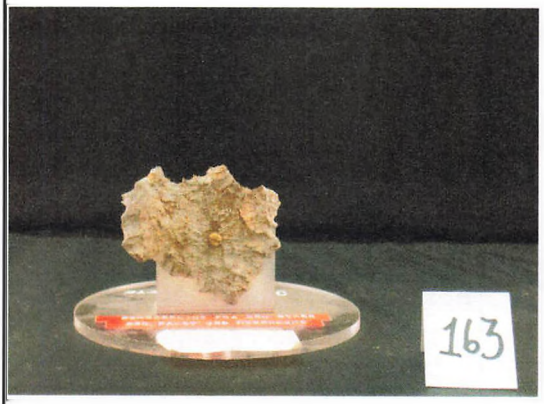

Genstand: **Bombesplint**

Beskrivelse: Stammer fra den bombe, der faldt ved Rosenlund under krigen.

Giver: ?

Modtaget: **?**

Museumsnummer: 163

Genstand: **Hegn-strammer**

Beskrivelse: Redskab til at stramme tråden op med, når den er sat på hegnspælene.

Giver: **?**

Modtaget: **?**

Museumsnummer: 164

Det digitale museum 12

Genstand: Dessertform

Beskrivelse: Køkkenredskab, som bruges, når man laver flotte Desserter fx is, budding, fromager.

Giver: ?

Modtaget: ?

Museumsnummer: 165

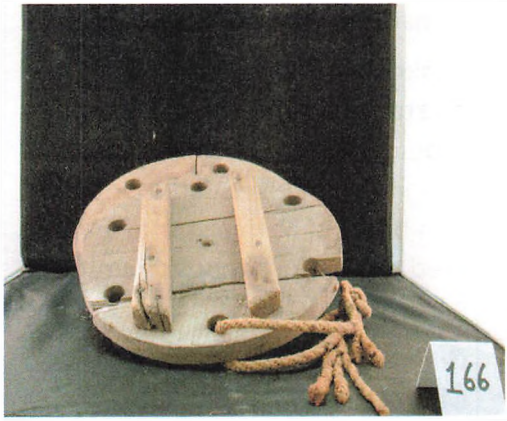

Genstand: Plantemål

Beskrivelse: Måleredskab ved såning af stangbønner. Stangen markeres i midten og så-hullerne ude langs kanten.

Giver: Overgartner Christensen

Modtaget: ?

Museumsnummer: 166

Genstand: Bedstemors Vaffeljern

Beskrivelse: Bruges til vafler. Træ-Håndtaget blev skruet fast i midten af jernet, dyppet i vaffeldejen og derefter dyppet i varm fedt eller olie.

Giver: ?

Modtaget: ?

Museumsnummer: 167

Det digitale museum 12

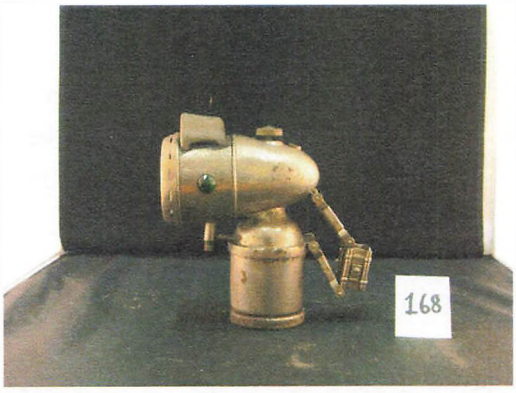

Genstand: Cykellygte

Beskrivelse: Karabid-lygte. I beholderen kommes calcium-karabid og vand. Derved opstår en gas, som antændes og hvidt lys strømmer ud fra lygten.

Giver: Konrad Majborn

Modtaget: ?

Museumsnummer: 168

Genstand: Brandhage

Beskrivelse: Jerngenstand sat på en stang. Anvendtes ved redningsarbejder, krogen kunne sættes fast i fx en bjælke. Ved brand blev den brugt til at rive stråtag ned med. Skulle forefindes på enhver gård.

Giver: ?

Modtaget: ?

Museumsnummer: 157

Oplysning:

Desværre mangler der, som I kan se, oplysninger om giver og modtage-år til en hel del genstande, men vi viser dem alligevel. Hvis du er vidende om, hvem der har indleveret de forskellige genstande må du MEGET gerne give os besked herom.

Hilsen Toreby Arkiv v/ Hanne Sørensen

"Reglerne om alderdomshjem og plejehjem har siden 1933 været indeholdt i loven om offentlig forsorg, jfr. lov af 31. maj 1961. Det påhviler kommunerne at drage omsorg for, at de har muligheder for at anbringe pensionister og kronisk syge.

"I efterkrigsårene (1945 og frem) blev der bygget stadig flere alderdomshjem, men det varede længe, inden behovet var dækket.

Hvor tendensen i 1950'erne og 1960'erne gik i retning af flere alderdomshjem, sadlede ældreplejen derefter om.

Det gjaldt nu om at holde de ældre **længst muligt i eget hjem** - både for de ældres skyld og af økonomiske årsager."

I Bistandsloven fra 1976 blev ordet **alderdomshjem** ikke brugt. I stedet fik ordet **plejehjem** en mere omfattende betydning.

Nogle af alderdomshjemmene skiftede i første omgang bare navn til plejehjem. Men mange alderdomshjem blev i 1970'erne-80'erne og -90'erne nedlagt eller kraftigt ombygget/renoveret/moderniseret, fordi de blev vurderet utidssvarende.

Mange alderdomshjem havde fx meget små værelser og fælles toiletter og baderum, der ikke arbejdsmiljømæssigt fungerede, når personalet skulle hjælpe med personlig pleje.

Værelser ændredes til lejligheder - og der kom handicapvenlige badeværelser i hver enkelt borgers **bolig**.

I 1976 gik det galt: Brand i "Aldershvile" i Toreby

Mange husker sikkert stadig den skrækkelige hændelse, hvor 3 beboere indebrændte. Ulykken blev naturligvis omtalt i de lokale aviser, men også i de landsdækkende nyheder (redaktøren af dette blad hørte om det i radioen på ferie i Hejlsminde).
Heldigvis var et "kun" den sydlige del af overetagen, der blev raseret, men naturligvis også sammenbygningen. Røg- og vandskade var anseelig, og "hjemmet" var ubeboeligt, så beboerne måtte huses, hvor det kunne arrangeres.
"Sakskøbing Lokalarkiv" og "Støvmiderne" har bevaret erindringen i deres "Beretning nr. 3", hvor vi har fået lov til at citere og udstille fra.
Læs beretningen i Arkivets udstilling.

EFTERSKRIFT: Det blev besluttet, at værelserne på 1. sal ikke længere skulle benyttes til beboere, og et omfattende nybyggeri blev sat i gang.

Fortsættes på s. 6

Værelserne blev kun "sikret" og enkelte blev gjort brugbare til andre formål for alderdomshjemmet. – Underetagen blev indrettet til administration – og nu også til genoptræning og motion.

Næsten 20 år skulle gå, før lokalerne på 1. sal blev renoveret, nemlig, da "vores" arkiv og forening fik råderet over gang og værelser i den nordlige del af bygningen. – Foreningens mange frivillige kæmpede med sod og mange års støv og edderkoppespind, - og der kom atter liv i de gamle stuer!

Gunnar Holm* har skrevet sine erindringer om "Aldershvile" – her er nogle "pluk". – Tak!

*(*Gunnar er søn af sygeplejerske **Nanna Holm** og murermester **Gunnar Holm** (!). Nanna Holm kom jævnligt på Aldershvile i sin egenskab af sygeplejerske i Toreby Sogn. På disse besøg var Gunnar ofte med.)*

"2½ år gammel flyttede jeg med mine forældre fra drømmehuset i Højgårdsgade i Øster Toreby, tegnet af min far, der var murersvend i sin fars firma, murermester Jørgen Holm, som også havde bygget huset.

Vi flyttede til sygeplejeboligen i Toreby formentlig også bygget af min bedstefar, - huset strategisk placeret lige over for alderdomshjemmet, også bygget af Jørgen Holm i 1924.

Indflytningen var midt i 1951- og årsagen var, at min mor havde fået stillingen som **hjemmesygeplejerske** - og en del af lønnen var fri bolig.

De første par år efter tiltrædelsen var transportmidlet en cykel med sygeplejetasken (kan ses i udstillingen!) bag på, - herefter begyndte hun at tage køretimer og fik kørekort, så hun i foråret 1952 kunne køre ud til patienterne i egen bil, en VW med todelt bagrude, - -

At blive selvkørende - - var forudsætningen for at hun kunne komme flere gange dagligt på alderdomshjemmet, men i min erindring sluttede alle arbejdsdage på alderdomshjemmet.

Mor var der også hyppigt om morgenen og indimellem midt på formiddagen. - Mange gange ugentlig var jeg med sidst på eftermiddagen, men somme tider også med på formiddagsbesøget.

Når jeg var med på alderdomshjemmet, blev jeg placeret i køkkenet, der lå *down stairs*, nogle trin længere nede end spisestue og beboerværelser. - I køkkenet residerede bestyrerinden fru Nielsen, en rund, bestemt dame, hvis magt var stort set ubegrænset.

Fortsættes på s. 7

Fru Nielsen lavede til sin formiddagskaffe et ret tykt stykke sigtebrød med et tykt lag smør og godt med sukker - ristet på en brødrister, der var en pande med et net på som blev sat på gasblusset lige bag hendes stol. - Disse sukkerbrød smagte fantastisk.

En stor attraktion for mig ved mine sene eftermiddagsbesøg i køkkenet tæt på vores spisetid - så jeg var jo nok sulten - var at spise rugbrødsskorper.

På "Hjemmet", som det blev kaldt i daglig tale, var der varm mad kl. 12 og smørrebrød til aften. Da beboerne, som hovedregel ikke havde egne tænder og mange end ikke protese, blev skorpen skåret af, inden brødet blev smurt. Jeg erindrer, at der blev smurt brød med skorpe til en enkelt eller to beboere. - Skorperne blev i øvrigt gemt til øllebrød.

Blandt det faste personale var også karlen-i vore dage nok altmuligmand-Håkon.

Håkon holdt jeg meget af. Hans faste plads var på bænken i køkkenet. Han var en bred muskuløs mand og havde protese på venstre ben fra midt på låret. Jeg fik lov til at føle på den hårde lårprotese og var både nysgerrig og lidt skræmt.

Han var skaldet, og sagde selv, at han havde en høj klog pande.

Håkon holdt alle udendørsarealer herunder den store græsplæne mod øst. Han rådede til det brug over en motorplæneklipper en aflang en med sæde og plads til benprotesen. Han hjalp formodentlig også med det grove i Fru Nielsens have, som strakte sig fra udhuset vinkelret på kommunekontorfløjen og ned til nuværende Åmarksvej. Haven var fru Nielsens stolthed - en ren blomsterhave med blomstring fra tidligt forår til sent efterår.

Håkon boede i 2 værelser i kælderen, og i kælderen var der også folkebibliotek" med udlån. Der var aften-åbent, men hvor tit ved jeg ikke. Det var lærer Stang og hans kone, der bestyrede biblioteket, hvis bogsamling blev flyttet til det nye bibliotek på Centralskolen, da den åbnede i 1956."

Gunnar Holm fortæller meget mere, - men det må blive en anden gang.

Lokalhistorisk Forening og arkiv: Kontingent:

kr. 200 for "familie-medlemskab" og firmaer
kr. 150 for "enkelt-medlemskab".

- Betal kontant ved dit besøg i ARKIVET – eller ved generalforsamlingen.
- Har du "net-bank" – benyt vores konto nr. 5359 0243551, - husk afsender.

- **ARKIVET's adresse er: Åmarksvej 5 [1.sal], 4891 Toreby (nu med LIFT!)**

Bestyrelse m.m.:

Susanne Poulsen (arkivleder)	Kraghave Møllevej 38G, 4800-Nyk.F. (2365 4985) *swp62@outlook.dk*
Hanne Sørensen (formand)	Møllevej 14, Flintinge, 4891-Toreby (7175 5018) *hanne@flintinge.eu*
Per Poulsen (kasserer)	Kraghave Møllevej 38G, 4800-Nyk.F. (2163 7686) *perlp54@gmail.com*
Knud Wilster Hansen	Gl.Landevej 19, 4891-Toreby (2335 5798) *reklamemix@hotmail*
Bodil Janik (sekretær)	Strandgade 45 st.th. 4800-Nykøbing F (2910 2150) *janikbodil@gmail.com*
Mogens Hansen	Fjordvej 35, 4800-Nyk.F. (3063 6311) *Nykf.mogens.hansen@mail.tele.dk*
Else Ravn-Nielsen (suppl.)	Toreby Vestergade, 4891-Toreby
Egon Lintner (suppleant)	Flintingevej 7, Flintinge, 4891-Toreby, (5486 9438)
Arkivet:	tlf. 2929 0090 – og ***info@torebyarkiv.dk***
Facebook:	Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening & Arkiv
Arkivets hjemmeside:	***torebyarkiv.dk/***
Otto Sørensen (redaktør)	Møllevej 14, Flintinge, 4891-Toreby, (7175 5060) *otto@flintinge.eu*

Arrangementer – notér og mød op!

1. **Lørdag d. 9. november:** Arkivernes dag

Arkivet er åbent kl. 10 – 16.

Der vil som altid være kaffe/te og kage hele dagen.
Alle er velkomne, - medlemskab ikke påkrævet. - Arrangementet er gratis.

2. **Tirsdag d. 25. februar 2025 kl. 19:** Generalforsamling.

I "Åkanden", Åmarksvej 5, Toreby

JUBILÆUMs-dage i 1924:

d. 11. dec. 1924: Håndværkerne afleverede "Aldershvile" til Sognerådet.

d. 14. dec. 1924: Sognets beboere inviteredes indenfor.

Vi ved ikke om dagene markeres, - men ARKIVET har åbent kl. 14-16.